Samling af Afgørelser

DOMSTOLENS DOM (Anden Afdeling)

20. januar 2021 *

»Præjudiciel forelæggelse – direktiv 2004/83/EF – minimumsstandarder for anerkendelse af flygtningestatus eller subsidiær beskyttelsesstatus – egenskab af flygtning – artikel 2, litra c) – ophør af flygtningestatus – artikel 11 – ændring af omstændighederne – artikel 11, stk. 1, litra e) – mulighed for at søge beskyttelse i hjemlandet – bedømmelseskriterier – artikel 7, stk. 2 – økonomisk og social støtte – ikke relevant«

I sag C-255/19,

angående en anmodning om præjudiciel afgørelse i henhold til artikel 267 TEUF, indgivet af Upper Tribunal (Immigration and Asylum Chamber) (appeldomstol (afdelingen for sager om indvandring og asyl), Det Forenede Kongerige) ved afgørelse af 22. marts 2019, indgået til Domstolen den 26. marts 2019, i sagen

Secretary of State for the Home Department

mod

OA,

procesdeltager:

United Nations High Commissioner for Refugees (UNHCR),

har

DOMSTOLEN (Anden Afdeling),

sammensat af afdelingsformanden, A. Arabadjiev, Domstolens præsident, K. Lenaerts, som fungerende dommer i Anden Afdeling, og dommerne A. Kumin, T. von Danwitz (refererende dommer) og P.G. Xuereb,

generaladvokat: G. Hogan,

justitssekretær: fuldmægtig C. Strömholm,

på grundlag af den skriftlige forhandling og efter retsmødet den 27. februar 2020,

efter at der er afgivet indlæg af:

– Det Forenede Kongeriges regering ved Z. Lavery og J. Simpson, som befuldmægtigede, bistået af barrister D. Blundell,

* Processprog: engelsk.

– den franske regering først ved A.-L. Desjonquères, A. Daniel, D. Colas og D. Dubois, derefter ved A.-L. Desjonquères, A. Daniel og D. Dubois, som befuldmægtigede,

– den ungarske regering ved M.Z. Fehér og R. Kissné Berta, som befuldmægtigede,

– Europa-Kommissionen først ved A. Azema, M. Condou-Durande og J. Tomkin, derefter ved A. Azema og J. Tomkin, som befuldmægtigede,

og efter at generaladvokaten har fremsat forslag til afgørelse i retsmødet den 30. april 2020,

afsagt følgende

Dom

1 Anmodningen om præjudiciel afgørelse vedrører fortolkningen af artikel 2, litra c), artikel 7 og artikel 11, stk. 1, litra e), i Rådets direktiv 2004/83/EF af 29. april 2004 om fastsættelse af minimumsstandarder for anerkendelse af tredjelandsstatsborgere eller statsløse som flygtninge eller som personer, der af anden grund behøver international beskyttelse, og indholdet af en sådan beskyttelse (EUT 2004, L 304, s. 12).

2 Denne anmodning er indgivet i forbindelse med en tvist mellem Secretary of State for the Home Department (indenrigsministeren, Det Forenede Kongerige) og den somaliske statsborger OA angående tilbagekaldelsen af dennes flygtningestatus.

Retsforskrifter

Folkeretten

3 Konventionen om flygtninges retsstilling, som blev undertegnet i Genève den 28. juli 1951 (*United Nations Treaty Series*, bind 189, s. 150, nr. 2545 (1954)), trådte i kraft den 22. april 1954. Den er blevet suppleret af protokollen vedrørende flygtninges retsstilling, der blev indgået i New York den 31. januar 1967, og som trådte i kraft den 4. oktober 1967 (herefter »Genèvekonventionen«).

4 Ifølge Genèvekonventionens artikel 1, afsnit A, stk. 2, første afsnit, skal udtrykket »flygtning« finde anvendelse på enhver person, der »som følge af velbegrundet frygt for forfølgelse på grund af sin race, religion, nationalitet, sit tilhørsforhold til en særlig social gruppe eller sine politiske anskuelser befinder sig uden for det land, i hvilket han har statsborgerret, og som ikke er i stand til – eller på grund af sådan frygt ikke ønsker – at søge dette lands beskyttelse; eller som ikke har nogen statsborgerret og […] befinder sig uden for det land, hvor han tidligere havde fast bopæl, og ikke er i stand til – eller på grund af sådan frygt ikke ønsker – at vende tilbage dertil«.

5 Genèvekonventionens artikel 1, afsnit C, stk. 5, bestemmer:

»Denne konvention skal ikke længere finde anvendelse på en person, der omfattes af bestemmelserne i afsnit A, såfremt han:

[…]

5. ikke længere kan afslå at søge det lands beskyttelse, i hvilket han har statsborgerret, fordi de omstændigheder, ifølge hvilke han er blevet anerkendt som flygtning, er bortfaldet,

denne bestemmelse skal dog ikke finde anvendelse på en af denne artikels afsnit A (1) omfattet flygtning, som kan påberåbe sig tvingende grunde, der har deres oprindelse i tidligere forfølgelse, til at afslå at søge beskyttelse fra det land, i hvilket han har statsborgerret.«

EU-retten

6 Det anføres i tredje betragtning til direktiv 2004/83, at »Genèvekonventionen og protokollen udgør hovedhjørnestenen i det internationale retssystem til beskyttelse af flygtninge«.

7 Dette direktivs artikel 1 bestemmer:

»Formålet med dette direktiv er at fastsætte minimumsstandarder for anerkendelse af tredjelandsstatsborgere eller statsløse som flygtninge eller som personer, der af anden grund behøver international beskyttelse, og indholdet af en sådan beskyttelse.«

8 Nævnte direktivs artikel 2, litra c)-e), er affattet således:

»I dette direktiv forstås ved:

[…]

c) »flygtning«: en tredjelandsstatsborger, som i kraft af en velbegrundet frygt for forfølgelse på grund af race, religion, nationalitet, politisk anskuelse eller tilhørsforhold til en bestemt social gruppe opholder sig uden for det land, hvor den pågældende er statsborger, og som ikke kan eller, på grund af en sådan frygt, ikke vil påberåbe sig dette lands beskyttelse, eller en statsløs person, som opholder sig uden for det land, hvor han tidligere havde sit sædvanlige opholdssted, af samme grunde som anført ovenfor, og som ikke kan eller, på grund af en sådan frygt, ikke vil vende tilbage til dette land, og som ikke er omfattet af artikel 12

d) »flygtningestatus«: en medlemsstats anerkendelse af en tredjelandsstatsborger eller statsløs som flygtning

e) »person, der er berettiget til subsidiær beskyttelse«: en tredjelandsstatsborger eller statsløs, der ikke anerkendes som flygtning, men for hvem der er alvorlig grund til at antage, at vedkommende, hvis han eller hun sendes tilbage til sit hjemland eller, for så vidt angår en statsløs, til det land, hvor han eller hun tidligere havde sit sædvanlige opholdssted, vil løbe en reel risiko for at lide alvorlig overlast som defineret i artikel 15, og som ikke er omfattet af artikel 17, stk. 1 og 2, og som ikke kan eller, på grund af en sådan risiko, ikke vil påberåbe sig dette lands beskyttelse.«

9 Samme direktivs artikel 7 med overskriften »Aktører, der yder beskyttelse« fastsætter i stk. 1 og 2:

»1. Der kan ydes beskyttelse af:

a) staten

b) parter eller organisationer, herunder internationale organisationer, der kontrollerer staten eller en væsentlig del af dens område.

2. Der ydes normalt beskyttelse, når de i stk. 1 nævnte aktører tager rimelige skridt til at forhindre forfølgelse eller udsættelse for alvorlig overlast, bl.a. ved at anvende et effektivt retssystem til afsløring, retsforfølgning og sanktionering af handlinger, der udgør forfølgelse eller alvorlig overlast, og når ansøgeren har adgang til en sådan beskyttelse.«

10 Artikel 9 i direktiv 2004/83 med overskriften »Forfølgelse« bestemmer:

»1. Forfølgelse som omhandlet i artikel 1, afsnit A, i Genèvekonventionen skal:

a) være tilstrækkelig alvorlig på grund af sin karakter eller gentagne forekomst til at udgøre en alvorlig krænkelse af de grundlæggende menneskerettigheder, navnlig de rettigheder, der ikke kan fraviges i henhold til artikel 15, stk. 2, i den europæiske konvention til beskyttelse af menneskerettigheder og grundlæggende frihedsrettigheder [, undertegnet i Rom den 4. november 1950, herefter »EMRK«], eller

b) bestå i anvendelse af flere foranstaltninger, herunder krænkelse af menneskerettighederne, der er tilstrækkelig alvorlige til at berøre et menneske på en måde som omhandlet i litra a).

2. Forfølgelse, der i henhold til stk. 1 kan betragtes som sådan, kan f.eks. tage form af:

a) fysisk eller psykisk vold, herunder seksuelle overgreb

[…]

3. I overensstemmelse med artikel 2, litra c), skal der være en sammenhæng mellem de i artikel 10 nævnte årsager og forfølgelse i henhold til stk. 1.«

11 Dette direktivs artikel 11 med overskriften »Ophør« bestemmer i stk. 1, litra e) og i stk. 2:

»1. En tredjelandsstatsborger eller statsløs ophører med at være anerkendt som flygtning, hvis den pågældende:

[…]

e) ikke længere kan afslå at søge beskyttelse i det land, hvor den pågældende er statsborger, fordi de omstændigheder, ifølge hvilke den pågældende er blevet anerkendt som flygtning, ikke længere består

[…]

2. I det i stk. 1, litra e) og f), omhandlede tilfælde skal medlemsstaterne tage hensyn til, hvorvidt ændringen af omstændighederne er af en så væsentlig og ikke blot midlertidig karakter, at flygtningens frygt for forfølgelse ikke længere kan anses for at være velbegrundet.«

12 Nævnte direktivs artikel 15 med overskriften »Alvorlig overlast« lyder:

»Ved alvorlig overlast forstås:

a) dødsstraf eller henrettelse, eller

b) udsættelse af en ansøger for tortur, umenneskelig eller vanærende behandling eller straf i dennes hjemland, eller

c) alvorlig og individuel trussel mod en civilpersons liv eller fysiske integritet som følge af vilkårlig vold i forbindelse med international eller intern væbnet konflikt.«

13 Rådets direktiv 2004/83 blev ophævet med virkning fra den 21. december 2013 ved Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2011/95/EU af 13. december 2011 om fastsættelse af standarder for anerkendelse af tredjelandsstatsborgere eller statsløse som personer med international

beskyttelse, for en ensartet status for flygtninge eller for personer, der er berettiget til subsidiær beskyttelse, og for indholdet af en sådan beskyttelse (EUT 2011, L 337, s. 9). Det fremgår af 50. betragtning til det sidstnævnte direktiv, at Det Forenede Kongerige Storbritannien og Nordirland ikke deltog i vedtagelsen af nævnte direktiv, som ikke er bindende for og ikke finder anvendelse i denne medlemsstat.

Det Forenede Kongeriges ret

14 Regulation 4, paragraph (1) og (2) i Refugee or Person In Need of International Protection Regulations 2006 (bekendtgørelse om flygtninge eller personer med behov for international beskyttelse af 2006) bestemmer:

»1. Ved afgørelsen af, om en person er flygtning eller en person, der er berettiget til humanitær beskyttelse, kan beskyttelse mod forfølgelse eller alvorlig overlast ydes af:

a) staten eller

b) enhver part eller organisation, herunder enhver international organisation, der kontrollerer staten eller en væsentlig del af dens område.

2. Beskyttelse anses normalt for at være ydet, når de i paragraph (1)(a) og (b) nævnte aktører tager rimelige skridt til at forhindre forfølgelse eller udsættelse for alvorlig overlast, bl.a. ved at anvende et effektivt retssystem til afsløring, retsforfølgning og sanktionering af handlinger, der udgør forfølgelse eller alvorlig overlast, og når den i paragraph (1) nævnte person har adgang til en sådan beskyttelse.«

15 Paragraph 338A i Immigration Rules (udlændingeloven) lyder:

»Flygtningestatus, der er tildelt i henhold til paragraph 334, tilbagekaldes eller nægtes forlænget, hvis en af bestemmelserne i paragraph 339A til 339AB finder anvendelse. […]«

16 Paragraph 339A i Immigration Rules har følgende ordlyd:

»Denne paragraph finder anvendelse, hvis ministeren finder det godtgjort, at en eller flere af følgende forhold gør sig gældende:

[…]

v) den pågældende kan ikke længere afslå at søge beskyttelse i det land, hvor vedkommende er statsborger, fordi de omstændigheder, ifølge hvilke han eller hun er blevet anerkendt som flygtning, ikke længere består, eller

vi) en person uden statsborgerret er i stand til at vende tilbage til det land, i hvilket den pågældende tidligere har haft fast bopæl, fordi de forhold, som førte til, at han eller hun blev anerkendt som flygtning, ikke længere består.

I det i (v) og (vi) omhandlede tilfælde skal indenrigsministeren tage hensyn til, hvorvidt ændringen af omstændighederne er af en så væsentlig og ikke blot midlertidig karakter, at flygtningens frygt for forfølgelse ikke længere kan anses for at være velbegrundet.«

Tvisten i hovedsagen og de præjudicielle spørgsmål

17 OA er somalisk statsborger og kommer fra Mogadishu (Somalia). Han tilhører minoritetsklanen Reer Hamar.

18 I løbet af 1990'erne blev OA og hans daværende ægtefælle udsat for adskillige alvorlige krænkelser og voldsomme angreb begået af Hawiye-militsen i Mogadishu.

19 I 2001 flygtede de fra Somalia og rejste til Kenya. Samme år indrejste OA's daværende ægtefælle i Det Forenede Kongerige og fik tildelt status som flygtning på grund af de i den foregående præmis nævnte forfølgelser.

20 OA rejste til Det Forenede Kongerige i 2003 og fik tildelt flygtningestatus som person, over for hvem hans daværende ægtefælle havde forsørgerpligt.

21 Den 8. juli 2014 meddelte indenrigsministeren OA, at han havde til hensigt at tilbagekalde dennes flygtningestatus.

22 Ved afgørelse af 27. september 2016 tilbagekaldte indenrigsministeren OA's flygtningestatus som følge af en ændring af omstændighederne i dennes hjemland og udelukkede ham fra humanitær beskyttelse i henhold til den nationale udlændingelovgivning, idet ministeren samtidig fandt, at OA's tilbagevenden til sit hjemland ikke var i strid med Det Forenede Kongeriges forpligtelser i henhold til EMRK's artikel 3.

23 OA anlagde sag til prøvelse af denne afgørelse ved First-tier Tribunal (Immigration and Asylum Chamber) (ret i første instans (afdelingen for sager om indvandring og asyl), Det Forenede Kongerige). Denne retsinstans afsagde en første dom, der frifandt indenrigsministeren i det hele, og afsagde dernæst – efter at Upper Tribunal (Immigration and Asylum Chamber) (appeldomstol (afdelingen for sager om indvandring og asyl), Det Forenede Kongerige) havde ophævet denne dom – en anden dom, der delvist frifandt indenrigsministeren.

24 Efter at Upper Tribunal (Immigration and Asylum Chamber) (appeldomstol (afdelingen for sager om indvandring og asyl)) har ophævet denne anden dom, skal denne retsinstans nu behandle OA's søgsmål på ny.

25 Indenrigsministeren har for den forelæggende ret gjort gældende, at det var berettiget at tilbagekalde OA's flygtningestatus på grund af en varig ændring af omstændighederne i dennes hjemland i henhold til artikel 11, stk. 1, litra e), i direktiv 2004/83, idet majoritetsklanerne ifølge ministeren ikke længere forfølger minoritetsklanerne i Mogadishu, og da staten sikrer en effektiv beskyttelse. I denne henseende støtter indenrigsministeren sig på konstateringerne i den forelæggende rets vejledende dom af 3. oktober 2014, MOJ m.fl. (tilbagesendelse til Mogadishu):

> »ii) Generelt vil en person, som er en »almindelig civilperson« (dvs. ikke tilknyttet sikkerhedsstyrker, noget aspekt af stats- eller myndighedsadministration eller nogen ikke-statslig organisation eller international organisation), og som vender tilbage til Mogadishu efter en fraværsperiode, ikke være udsat for en reel risiko for forfølgelse eller for overlast af en sådan art, at den pågældende kræver beskyttelse i henhold til EMRK's artikel 3 eller artikel 15, litra c) i [direktiv 2004/83]. […]
>
> […]

vii) En person, som vender tilbage til Mogadishu efter en fraværsperiode, vil vende sig mod sin kernefamilie, hvis den pågældende har en i byen, for at få hjælp til at genetablere sig og sikre sit eksistensgrundlag. Selv om en hjemvendt også kan søge hjælp fra sine klanmedlemmer, som ikke er nære familiemedlemmer, kan sådan hjælp alene forventes at være mulig for medlemmer af majoritetsklaner, da det kan være begrænset, hvad minoritetsklanerne kan tilbyde.

viii) Klanmedlemskabers betydning i Mogadishu har ændret sig. Klaner leverer nu potentielt sociale støttemekanismer og bistår med adgang til eksistensgrundlag, mens de i mindre grad end hidtil udfører en beskyttelsesfunktion. Der er ingen klanmilitser i Mogadishu, ingen voldshandlinger udført af klanerne og ingen forskelsbehandling på grundlag af klaner, selv ikke af medlemmer af minoritetsklaner.

[…]

xi) Det vil derfor alene være personer uden støtte fra en klan eller familien, som ikke modtager pengeoverførsler fra udlandet, og som ikke har nogen reel udsigt til at sikre adgang til et eksistensgrundlag ved tilbagevenden, der har udsigt til at leve under forhold, som ligger under, hvad der i forhold til humanitær beskyttelse er acceptabelt.

xii) Oplysningerne viser tydeligt, at det ikke blot er dem, der kommer fra Mogadishu, som nu generelt kan vende tilbage for at bo i byen uden at være udsat for en i artikel 15, litra c), i [direktiv 2004/83] omhandlet fare eller en reel risiko for fattigdom. På den anden side er det usandsynligt, at flytning til Mogadishu for en person, der tilhører en minoritetsklan, og som ikke har nogen tidligere tilknytning til byen, ingen adgang til midler og ingen anden form for støtte fra en klan, familie eller socialt, er realistisk, da der på grund af manglende midler til at etablere et hjem og en eller anden form for vedvarende økonomisk støtte vil være en reel risiko for, at den pågældende ikke har andet valg end at bo i midlertidig indlogering i en [lejr for internt fordrevne], hvor der er en reel mulighed for at leve under forhold, som vil falde under acceptable humanitære standarder.«

26 OA har bestridt disse konstateringer og har gjort gældende, at han fortsat har en velbegrundet frygt for forfølgelse i Mogadishu, og at de somaliske statslige myndigheder ikke er i stand til at beskytte ham mod alvorlig overlast. I denne henseende har han påberåbt sig vurderingen fra United Nations High Commissioner for Refugees (UNHCR) (De Forenede Nationers Højkommissariat for Flygtninge (UNHCR)) fra juni 2014, hvorefter sikkerhedssituationen i Mogadishu stadig giver anledning til alvorlige bekymringer med hensyn til spørgsmålet om tilgængeligheden af statslig beskyttelse, idet minoritetsklaner i øvrigt fortsat er særligt ufordelagtigt stillet bl.a. i denne by. OA har endvidere anført, at den i foregående præmis nævnte vejledende dom hviler på en fejlagtig fortolkning af den statslige beskyttelse, idet den delvis er baseret på, at der foreligger en beskyttelse fra familien eller andre medlemmer af klanen, som ikke er statslige, men private aktører.

27 Ifølge oplysningerne i anmodningen om præjudiciel afgørelse er visse retter i Det Forenede Kongerige af den opfattelse, at der skal tages hensyn til tilgængeligheden af en tilstrækkelig beskyttelse både ved vurderingen af elementet vedrørende »velbegrundet frygt for forfølgelse« og ved vurderingen af det element, der vedrører den »beskyttelse«, som ansøgeren ikke kan eller ikke vil påberåbe sig, uden at de samme krav dog altid skal opfyldes på begge stadier. Disse retter er af den opfattelse, at skønt dette andet element skal vurderes i forhold til de krav, der følger af artikel 7 i direktiv 2004/83, finder disse krav imidlertid ikke anvendelse i forbindelse med undersøgelsen af det første element, hvor der således kan tages hensyn til enhver form for beskyttelse og navnlig den støtte, der ydes af bl.a. den berørte persons familie eller klan.

28 Hvad angår OA's situation efter en eventuel tilbagevenden til Mogadishu er den forelæggende ret af den opfattelse, at OA har mulighed for at finde et arbejde i denne by, selv om mulighederne ganske vist er begrænsede på grund af hans nedsatte mobilitet. OA kan endvidere anmode om økonomisk

støtte hos sin nærtstående familie, som bor i denne by, hos sin søster, der senest har opholdt sig i Dubai (De Forenede Arabiske Emirater), samt hos medlemmer af klanen Reer Hamar, der opholder sig i Det Forenede Kongerige, i hvert fald indtil han kan forsørge sig selv i Mogadishu.

29 På denne baggrund har Upper Tribunal (Immigration and Asylum Chamber) (appeldomstol (afdelingen for sager om indvandring og asyl)) besluttet at udsætte sagen og forelægge Domstolen følgende præjudicielle spørgsmål:

»1) Skal »beskyttelse i det land, hvor den pågældende er statsborger« som omhandlet i artikel 11, stk. 1, litra e), og artikel 2, litra e), i [direktiv 2004/83] forstås som en statslig beskyttelse?

2) Skal »beskyttelsestesten« eller »beskyttelsesvurderingen« anvendes både ved afgørelsen af, om der er en velbegrundet frygt for forfølgelse som omhandlet i […] artikel 2, litra e), [i direktiv 2004/83], og ved afgørelsen af, om der findes beskyttelse mod en sådan forfølgelse i henhold til [dette direktivs] artikel 7, og er denne test eller denne vurdering i bekræftende fald undergivet de samme kriterier i hvert tilfælde?

3) Såfremt der ses bort fra spørgsmålet om anvendelse af ikke-statslige aktørers beskyttelse i henhold til artikel 7, stk. 1, litra b), [i direktiv 2004/83], og spørgsmål 1) besvares bekræftende, skal beskyttelsens effektivitet eller tilgængelighed vurderes udelukkende på grundlag af statslige aktørers handlinger/funktioner, eller kan der tages hensyn til de beskyttende handlinger/funktioner, som udføres af private (civilsamfundet tilknyttede) aktører såsom familier og/eller klaner?

4) Er kriterierne [som forudsat i spørgsmål 2) og 3)] for den »beskyttelsesvurdering«, som skal udføres, når der tages stilling til ophør som omhandlet i artikel 11, stk. 1, litra e), [i direktiv 2004/83], de samme, som finder anvendelse i forbindelse med [dette direktivs] artikel 7?«

Om de præjudicielle spørgsmål

Indledende bemærkninger

30 Det skal indledningsvis bemærkes, at skønt OA ifølge oplysningerne i anmodningen om præjudiciel afgørelse er blevet anerkendt som flygtning på grund af den voldelige forfølgelse, som han som medlem af en minoritetsklan i Mogadishu blev udsat for i 1990'erne af majoritetsklanens militser i denne by, fremgår det af de samme oplysninger, at efter de ændringer, som i mellemtiden har fundet sted, er der »ingen klanmilitser i Mogadishu, ingen voldshandlinger udført af klanerne og ingen forskelsbehandling på grundlag af klaner, selv ikke af medlemmer af minoritetsklaner«. Herved synes anmodningen om præjudiciel afgørelse at lægge til grund, at Forbundsrepublikken Somalia nu principielt yder en tilstrækkelig beskyttelse mod forfølgelse, idet denne beskyttelse ikke desto mindre kan suppleres med den beskyttelse, der sikres af private aktører, såsom familien og klanen. I denne sammenhæng har den forelæggende ret fremhævet, at uden økonomisk eller anden støtte fra deres familie eller deres klan har somaliske statsborgere, der vender tilbage til Mogadishu, »ikke […] nogen reel udsigt til at sikre adgang til et eksistensgrundlag ved tilbagevenden [og] har udsigt til at leve under forhold, som ligger under, hvad der i forhold til humanitær beskyttelse er acceptabelt«.

31 Når dette er sagt, fremgår det af de samme oplysninger, at OA har bestridt den forelæggende rets konstateringer, således som de er sammenfattet i den foregående præmis, idet han har gjort gældende, at han fortsat har en velbegrundet frygt for at blive forfulgt i Mogadishu, og at de somaliske statslige myndigheder ikke er i stand til at beskytte ham mod denne forfølgelse. I øvrigt har den franske regering anført i retsmødet, at den forelæggende rets konstateringer vedrørende den beskyttelse, som disse myndigheder yder, og den omstændighed, at der ikke foreligger en risiko for forfølgelse, ikke længere svarer til den aktuelle situation i Somalia.

32 Under disse omstændigheder tilkommer det den forelæggende ret at efterprøve, om OA efter en tilbagevenden til Mogadishu vil løbe en risiko for at blive udsat for forfølgelse.

Det fjerde spørgsmål

33 Med det fjerde spørgsmål, som skal behandles først, ønsker den forelæggende ret nærmere bestemt oplyst, om artikel 11, stk. 1, litra e), i direktiv 2004/83 skal fortolkes således, at den »beskyttelse«, der er omhandlet i denne bestemmelse hvad angår ophør af flygtningestatus, skal opfylde de samme krav som dem, der for så vidt angår tildeling af flygtningestatus følger af dette direktivs artikel 2, litra c), sammenholdt med dets artikel 7, stk. 1 og 2.

34 I denne forbindelse følger det af ordlyden af nævnte direktivs artikel 11, stk. 1, litra e), at en tredjelandsstatsborger ophører med at være anerkendt som flygtning, hvis han eller hun ikke længere kan afslå at søge beskyttelse i det land, hvor den pågældende er statsborger, fordi de omstændigheder, ifølge hvilke den pågældende er blevet anerkendt som flygtning, ikke længere består.

35 Denne bestemmelse fastsætter ligesom Genèvekonventionens artikel 1, afsnit C, stk. 5, at flygtningestatus fortabes, når de omstændigheder, ifølge hvilke denne status er blevet anerkendt, ikke længere består, eller med andre ord, når betingelserne for tildeling af flygtningestatus ikke længere er opfyldt. Når det i artikel 11, stk. 1, litra e), bestemmes, at statsborgeren »ikke længere kan afslå« at søge beskyttelse i sit hjemland, forudsættes det, at den omhandlede »beskyttelse« er den samme som den, der hidtil har manglet, dvs. beskyttelsen mod forfølgelse af mindst én af de grunde, der er opregnet i dette direktivs artikel 2, litra c) (jf. i denne retning dom af 2.3.2010, Salahadin Abdulla m.fl., C-175/08, C-176/08, C-178/08 og C-179/08, EU:C:2010:105, præmis 65 og 67).

36 Omstændigheder, der godtgør hjemlandets manglende evne eller – omvendt – evne til at sikre beskyttelse mod forfølgelse, udgør således et afgørende element ved den vurdering, som fører til enten tildeling eller, i givet fald, et tilsvarende ophør af flygtningestatus. Ophør af flygtningestatus forudsætter således, at ændringen af omstændighederne har afhjulpet de grunde, der medførte anerkendelse som flygtning (dom af 2.3.2010, Salahadin Abdulla m.fl., C-175/08, C-176/08, C-178/08 og C-179/08, EU:C:2010:105, præmis 68 og 69).

37 Henset til den symmetri, der er fastsat i direktiv 2004/83 mellem tildeling og ophør af flygtningestatus, skal den beskyttelse, der kan udelukke denne status inden for rammerne af dette direktivs artikel 2, litra c), eller bringe den til ophør i henhold til direktivets artikel 11, stk. 1, litra e), opfylde de samme krav, hvilke bl.a. følger af det nævnte direktivs artikel 7, stk. 1 og 2.

38 For at nå frem til det resultat, at den berørte flygtnings frygt for forfølgelse ikke længere er velbegrundet, skal de kompetente myndigheder i lyset af artikel 7, stk. 2, i direktiv 2004/83 ved en vurdering af flygtningens individuelle situation sikre sig, at den eller de pågældende aktør(er), der yder beskyttelse, og som er omhandlet i artikel 7, stk. 1, har taget rimelige skridt til at forhindre forfølgelse, at de bl.a. anvender et effektivt retssystem til afsløring, retsforfølgning og sanktionering af handlinger, der udgør forfølgelse, og at den berørte statsborger har adgang til en sådan beskyttelse, såfremt hans flygtningestatus ophører (jf. i denne retning 2.3.2010, Salahadin Abdulla m.fl., C-175/08, C-176/08, C-178/08 og C-179/08, EU:C:2010:105, præmis 70 og 74).

39 Henset til ovenstående betragtninger skal det fjerde spørgsmål besvares med, at artikel 11, stk. 1, litra e), i direktiv 2004/83 skal fortolkes således, at den »beskyttelse«, der er omhandlet i denne bestemmelse hvad angår ophør af flygtningestatus, skal opfylde de samme krav som dem, der for så vidt angår tildeling af flygtningestatus følger af dette direktivs artikel 2, litra c), sammenholdt med dets artikel 7, stk. 1 og 2.

Det første til det tredje spørgsmål

40 Med det første til det tredje spørgsmål, som skal behandles samlet, ønsker den forelæggende ret nærmere bestemt oplyst, om artikel 11, stk. 1, litra e), i direktiv 2004/83, sammenholdt med dets artikel 7, stk. 2, skal fortolkes således, at en eventuel social og økonomisk støtte, der ydes af private aktører, såsom den pågældende tredjelandsstatsborgers familie eller klan, opfylder de beskyttelseskrav, der følger af disse bestemmelser, og om en sådan støtte er relevant med henblik på at vurdere effektiviteten eller tilgængeligheden af den af staten sikrede beskyttelse som omhandlet i direktivets artikel 7, stk. 1, litra a), eller med henblik på at vurdere i henhold til dette direktivs artikel 11, stk. 1, litra e), sammenholdt med dets artikel 2, litra c), om der fortsat består en velbegrundet frygt for forfølgelse.

41 I denne henseende skal det for det første undersøges, om en social og økonomisk støtte, der ydes af private aktører, såsom den pågældende tredjelandsstatsborgers familie eller klan, kan anses for at opfylde de beskyttelseskrav, der følger af artikel 11, stk. 1, litra e), i direktiv 2004/83, sammenholdt med dets artikel 7, stk. 2.

42 I overensstemmelse med dette direktivs artikel 2, litra c), skal den pågældende tredjelandsstatsborger på grund af omstændigheder i sit hjemland være stillet over for en velbegrundet frygt for personlig forfølgelse af i hvert fald én af de fem grunde, som opregnes i denne bestemmelse. Disse omstændigheder viser, at dette tredjeland ikke beskytter sin statsborger mod forfølgelse (jf. i denne retning 2.3.2010, Salahadin Abdulla m.fl., C-175/08, C-176/08, C-178/08 og C-179/08, EU:C:2010:105, præmis 56 og 57).

43 Som generaladvokaten i det væsentlige har anført i punkt 58 i forslaget til afgørelse, og som det ligeledes er nævnt i denne doms præmis 38, er den beskyttelse, der kræves i nævnte direktivs artikel 11, stk. 1, litra e), præciseret i direktivets artikel 7, stk. 2, hvorefter »[d]er […] normalt [ydes] beskyttelse, når de i [artikel 7,] stk. 1 nævnte aktører tager rimelige skridt til at forhindre forfølgelse eller udsættelse for alvorlig overlast, bl.a. ved at anvende et effektivt retssystem til afsløring, retsforfølgning og sanktionering af handlinger, der udgør forfølgelse eller alvorlig overlast, og når ansøgeren har adgang til en sådan beskyttelse«.

44 Denne ordlyd taget i betragtning henviser den beskyttelse, der kræves i artikel 11, stk. 1, litra e), i direktiv 2004/83, sammenholdt med dette direktivs artikel 7, stk. 2, til evnen hos det tredjeland, hvori den pågældende person er statsborger, til at forebygge eller sanktionere forfølgelse som omhandlet i nævnte direktiv (jf. i denne retning dom af 2.3.2010, Salahadin Abdulla m.fl., C-175/08, C-176/08, C-178/08 og C-179/08, EU:C:2010:105, præmis 59, 67 og 68). Desuden omhandler nævnte artikel 7, stk. 2, foranstaltninger, der er truffet for at forhindre forfølgelse, samt eksistensen af et effektivt retssystem til afsløring, retsforfølgning og sanktionering af sådanne handlinger.

45 Artikel 9 i direktiv 2004/83, der definerer de elementer, som gør det muligt at kvalificere handlinger som forfølgelse, præciserer i stk. 1, at de relevante kendsgerninger skal være »tilstrækkelig alvorlig[e]« på grund af deres karakter eller gentagne forekomst til at udgøre en »alvorlig krænkelse af de grundlæggende menneskerettigheder« eller bestå i anvendelse af flere foranstaltninger, der er »tilstrækkelig alvorlige« til at berøre et menneske på en måde, som svarer til en »alvorlig krænkelse af de grundlæggende menneskerettigheder«. I direktivets artikel 9, stk. 3, er det tilføjet, at der skal være en sammenhæng mellem de i direktivets artikel 10 nævnte årsager til forfølgelse og selve forfølgelsen.

46 En ren social og økonomisk støtte som den, der er omhandlet i anmodningen om præjudiciel afgørelse, og som ydes til den pågældende tredjelandsstatsborger, kan imidlertid ikke i sig selv hverken forhindre forfølgelse eller afsløre, retsforfølge og sanktionere sådanne handlinger og kan følgelig ikke anses for at sikre den beskyttelse, der kræves i henhold til artikel 11, stk. 1, litra e), i direktiv 2004/83,

sammenholdt med dette direktivs artikel 7, stk. 2. Dette er navnlig tilfældet, eftersom den nævnte sociale og økonomiske støtte i det foreliggende tilfælde ikke synes at have til formål at sikre, at OA beskyttes mod sådanne handlinger, men at han atter kan bosætte sig i Mogadishu.

47 Under disse omstændigheder kan en social og økonomisk støtte som den, der er omhandlet i anmodningen om præjudiciel afgørelse, og som ydes af den pågældende tredjelandsstatsborgers familie eller klan, ikke anses for at sikre beskyttelse mod forfølgelse som omhandlet i disse bestemmelser.

48 Det følger heraf – for det andet – at en sådan social og økonomisk støtte ikke er relevant med henblik på at vurdere effektiviteten eller tilgængeligheden af en beskyttelse sikret af staten som omhandlet i direktivets artikel 7, stk. 1, litra a), i direktiv 2004/83.

49 Dette gælder så meget desto mere som rene økonomiske vanskeligheder principielt ikke er omfattet af begrebet »forfølgelse« som omhandlet i artikel 9 i direktiv 2004/83, således at en sådan social og økonomisk støtte, der har til formål at afhjælpe sådanne vanskeligheder, i princippet ikke skal have betydning for vurderingen af, om den statslige beskyttelse mod forfølgelse er tilstrækkelig.

50 Da sagsakterne for Domstolen i det foreliggende tilfælde ikke indeholder oplysninger, der gør det muligt at antage, at de økonomiske vanskeligheder, som OA måtte stå over for ved sin tilbagevenden til Mogadishu, udgør et udtryk for forfølgelse som omhandlet i nævnte direktivs artikel 9, er de ikke omfattet af det i denne artikel omhandlede begreb »forfølgelse«, der begrunder tildeling og opretholdelse af flygtningestatus.

51 Den franske regering anførte ganske vist under retsmødet, at et ekstremt materielt afsavn kunne være relevant med henblik på tildeling af subsidiær beskyttelse, men det fremgår imidlertid af oplysningerne i anmodningen om præjudiciel afgørelse, at tvisten i hovedsagen og de spørgsmål, der er forelagt Domstolen, ikke vedrører spørgsmålet om, hvorvidt OA kan få tildelt subsidiær beskyttelsesstatus, men derimod ophøret af hans flygtningestatus. Det skal således i denne forbindelse præciseres, at henvisningen i de præjudicielle spørgsmål til artikel 2, litra e), i direktiv 2004/83, der indeholder definitionen af en »person, der er berettiget til subsidiær beskyttelse«, henset til de forklaringer, som den forelæggende ret har givet, og henset til alle oplysningerne i sagsakterne for Domstolen, skal forstås således, at den henviser til nævnte direktivs artikel 2, litra c), og således udelukkende vedrører ophøret af sagsøgeren i hovedsagens flygtningestatus.

52 For så vidt som den forelæggende rets spørgsmål skal forstås således, at det har til formål at fastslå, om der – såfremt klanerne i Mogadishu eventuelt ud over social og økonomisk støtte ligeledes yder en beskyttelse af sikkerhedsmæssig karakter – kan tages hensyn til en sådan beskyttelse med henblik på at efterprøve, om den beskyttelse, som staten sikrer, opfylder de krav, der følger af bl.a. artikel 7, stk. 2, i direktiv 2004/83, skal det desuden bemærkes, at ved bedømmelsen af, om flygtningens frygt for forfølgelse ikke længere er velbegrundet, er den eller de aktør(er), der yder beskyttelse, og med hensyn til hvilke det vurderes, om omstændighederne i hjemlandet reelt er ændrede, i henhold til dette direktivs artikel 7, stk. 1, litra a) og litra b), enten staten selv eller parter eller organisationer, herunder internationale organisationer, der kontrollerer staten eller en væsentlig del af dens område (dom af 2.3.2010, Salahadin Abdulla m.fl., C-175/08, C-176/08, C-178/08 og C-179/08, EU:C:2010:105, præmis 74).

53 I overensstemmelse med de krav, der er anført i denne doms præmis 38 og 43-46, kan en sådan beskyttelse af sikkerhedsmæssig karakter dog under alle omstændigheder ikke tages i betragtning ved prøvelsen af, om statens beskyttelse opfylder de krav, der bl.a. følger af nævnte direktivs artikel 7, stk. 2.

54 For det tredje har den forelæggende ret anmodet Domstolen om at afklare, om der ikke desto mindre kan tages hensyn til social og økonomisk støtte, der ydes af den pågældende tredjelandsstatsborgers familie eller klan ved bedømmelsen i henhold til artikel 11, stk. 1, litra e), i direktiv 2004/83,

sammenholdt med dets artikel 2, litra c), af, om der fortsat består en velbegrundet frygt for forfølgelse. Ifølge denne fortolkning, som visse retter i Det Forenede Kongerige har anlagt, vil en social og økonomisk støtte, der ydes af den pågældende tredjelandsstatsborgers familie eller klan, uafhængigt af de beskyttelseskrav, der følger af den første af disse bestemmelser, sammenholdt med direktivets artikel 7, stk. 2, kunne udelukke en sådan frygt.

55 I henhold til artikel 2, litra c), i direktiv 2004/83 er en flygtning bl.a. en tredjelandsstatsborger, som opholder sig uden for det land, hvor den pågældende er statsborger »i kraft af en velbegrundet frygt for forfølgelse« på grund af race, religion, nationalitet, politisk anskuelse eller tilhørsforhold til en bestemt social gruppe, og som ikke kan, eller »på grund af en sådan frygt« ikke vil, påberåbe sig dette lands »beskyttelse«. Når de omstændigheder, der begrunder en sådan frygt, ikke længere eksisterer, kan flygtningestatus ophøre i henhold til dette direktivs artikel 11, stk. 1, litra e).

56 I denne henseende bemærkes, at de betingelser, der er fastsat i artikel 2, litra c), i direktiv 2004/83, og som vedrører frygten for forfølgelse og beskyttelse, er uløseligt forbundne. Den beskyttelse, som denne bestemmelse henviser til, er nemlig, som det fremgår af denne doms præmis 47, en beskyttelse mod forfølgelse.

57 Domstolen har således allerede fastslået, at når den pågældende tredjelandsstatsborger på grund af omstændigheder i sit hjemland er stillet over for en velbegrundet frygt for personlig forfølgelse af mindst en af de fem grunde, der er opregnet i artikel 2, litra c), i direktiv 2004/83, viser disse omstændigheder, at det pågældende tredjeland ikke beskytter sin statsborger mod forfølgelse (jf. i denne retning dom af 2.3.2010, Salahadin Abdulla m.fl., C-175/08, C-176/08, C-178/08 og C-179/08, EU:C:2010:105, præmis 57 og 58). En tredjelandsstatsborger, som faktisk er beskyttet mod forfølgelse som omhandlet i denne bestemmelse, kan nemlig ikke anses for at have en velbegrundet frygt for forfølgelse.

58 De samme omstændigheder, der viser, at det pågældende tredjeland ikke beskytter sin statsborger mod forfølgelse, er desuden årsagen til, at det er umuligt for denne tredjelandsstatsborger, eller berettiget at denne afslår at søge sit hjemlands beskyttelse i den nævnte bestemmelses forstand, dvs. forstået som dette lands evne til at forhindre eller straffe sådan forfølgelse (dom af 2.3.2010, Salahadin Abdulla m.fl., C-175/08, C-176/08, C-178/08 og C-179/08, EU:C:2010:105, præmis 59).

59 Med henblik på at afgøre, om den pågældende tredjelandsstatsborger har en velbegrundet frygt for forfølgelse i sit hjemland som omhandlet i artikel 2, litra c), i direktiv 2004/83, skal der derfor tages hensyn til, om der foreligger eller ikke foreligger en beskyttelse mod forfølgelse i dette tredjeland.

60 Beskyttelsen mod forfølgelse i et tredjeland gør det imidlertid kun muligt at konkludere, at der ikke foreligger en velbegrundet frygt for forfølgelse som omhandlet i denne bestemmelse, hvis den opfylder de krav, der bl.a. følger af dette direktivs artikel 7, stk. 2.

61 Eftersom betingelserne i det nævnte direktivs artikel 2, litra c), vedrørende frygten for forfølgelse og beskyttelse mod forfølgelse, således som det fremgår af nærværende doms præmis 56, er uløseligt forbundne, kan de nemlig ikke undersøges ud fra et særskilt beskyttelseskriterium, men skal vurderes i forhold til de krav, der bl.a. er fastsat i samme direktivs artikel 7, stk. 2.

62 Det følger desuden i særdeleshed af artikel 1 i direktiv 2004/83, at artikel 7, stk. 2, fastsætter minimumskrav med hensyn til den eksisterende beskyttelse mod forfølgelseshandlinger i den pågældendes oprindelsestredjeland, som i givet fald kan være til hinder for, at vedkommende tildeles flygtningestatus. En fortolkning, hvorefter den eksisterende beskyttelse i dette tredjeland kan udelukke en velbegrundet frygt for forfølgelse, selv om den ikke opfylder disse krav, ville kunne rejse tvivl om de minimumskrav, der er fastsat i sidstnævnte bestemmelse.

63 Henset til ovenstående betragtninger skal det første til det tredje spørgsmål besvares med, at artikel 11, stk. 1, litra e), i direktiv 2004/83, sammenholdt med dets artikel 7, stk. 2, skal fortolkes således, at en eventuel social og økonomisk støtte, der ydes af private aktører, såsom den pågældende tredjelandsstatsborgers familie eller klan, ikke opfylder de beskyttelseskrav, der følger af disse bestemmelser, og er derfor hverken relevant med henblik på at vurdere effektiviteten eller tilgængeligheden af den af staten sikrede beskyttelse som omhandlet i direktivets artikel 7, stk. 1, litra a), eller med henblik på i henhold til dette direktivs artikel 11, stk. 1, litra e), sammenholdt med dets artikel 2, litra c), at vurdere, om der fortsat består en velbegrundet frygt for forfølgelse.

Sagsomkostninger

64 Da sagens behandling i forhold til hovedsagens parter udgør et led i den sag, der verserer for den forelæggende ret, tilkommer det denne at træffe afgørelse om sagsomkostningerne. Bortset fra de nævnte parters udgifter kan de udgifter, som er afholdt i forbindelse med afgivelse af indlæg for Domstolen, ikke erstattes.

På grundlag af disse præmisser kender Domstolen (Anden Afdeling) for ret:

1) **Artikel 11, stk. 1, litra e), i Rådets direktiv 2004/83/EF af 29. april 2004 om fastsættelse af minimumsstandarder for anerkendelse af tredjelandsstatsborgere eller statsløse som flygtninge eller som personer, der af anden grund behøver international beskyttelse, og indholdet af den tildelte beskyttelse skal fortolkes således, at den »beskyttelse«, der er omhandlet i denne bestemmelse hvad angår ophør af flygtningestatus, skal opfylde de samme krav som dem, der for så vidt angår tildeling af flygtningestatus følger af dette direktivs artikel 2, litra c), sammenholdt med dets artikel 7, stk. 1 og 2.**

2) **Artikel 11, stk. 1, litra e), i direktiv 2004/83, sammenholdt med dets artikel 7, stk. 2, skal fortolkes således, at en eventuel social og økonomisk støtte, der ydes af private aktører, såsom den pågældende tredjelandsstatsborgers familie eller klan, ikke opfylder de beskyttelseskrav, der følger af disse bestemmelser, og derfor hverken er relevant med henblik på at vurdere effektiviteten eller tilgængeligheden af den af staten sikrede beskyttelse som omhandlet i direktivets artikel 7, stk. 1, litra a), eller med henblik på i henhold til dette direktivs artikel 11, stk. 1, litra e), sammenholdt med dets artikel 2, litra c), at vurdere, om der fortsat består en velbegrundet frygt for forfølgelse.**

Underskrifter